

УДК 332.2 : 712.24 : 631.111

О. Р. Баран,
аспірант, Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

DOI: 10.32702/2306-6792.2018.21.72

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА АГРОЛАНДШАФТНІЙ ОСНОВІ

O. Baran,
postgraduate student, Lviv National Agrarian University, Dublyany

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FEATURES OF THE ORGANIZATION OF THE TERRITORY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES ON AGROLANDSCAPE BASIS

Доведено необхідність впровадження системи формування землекористувань на агроландшафтній основі, що змінює порядок планування, здійснення, економічного стимулювання, контролю виконання робіт щодо організації території сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано сутність та концептуальні положення організації території сільськогосподарських підприємств на агроландшафтній основі. Сформульовано основні принципи і визначено завдання агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств. Запропоновано алгоритм агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств, що ґрунтується на комплексному аналізі екологічних, економічних та соціальних умов конкретного господарства та передбачає такі етапи, як оцінка ресурсного потенціалу; планування проекту організації території; складання проекту землеустрою; оцінка ефективності проектних рішень. Вказаний алгоритм дає змогу господарствам максимально використовувати власні ресурси, забезпечуючи відтворення природних ресурсів агроecosystem. Запропоновано концептуальний підхід до забезпечення функціонування інструментарію організації території сільськогосподарських підприємств на агроландшафтній основі з урахуванням їх ресурсного потенціалу. Цей підхід передбачає підвищення ефективності аграрного виробництва та надає змогу забезпечити раціональне природокористування завдяки оптимізації використання ресурсів сільськогосподарським підприємством.

The article substantiates that the state and negative trends in the use and protection of agricultural land require the immediate implementation of measures to protect them, primarily through the arrangement of agricultural land. Therefore, the specific imperatives of the formation of the territory of farms on an agrolandscape basis become extremely important, since the creation of favorable ecological and economic conditions for increasing production and maintaining agroecosystems is possible only on this basis. The necessity of introducing a system of land use formation on an agrolandscape basis, which changes the order of planning, implementing, economic incentives, monitoring the implementation of work on the organization of the territory of agricultural enterprises, has been proved. The essence and conceptual provisions of the organization of the territory of agricultural enterprises on an agrolandscape basis are substantiated. The basic principles are formulated and the tasks of the agrolandscape organization of the territory of agricultural enterprises are defined. An algorithm for the agrolandscape organization of the territory of agricultural enterprises is proposed, based on a comprehensive analysis of the environmental, economic and social conditions of a particular farm and includes the following steps: assessment of the resource potential; project planning; drawing up the project of land management; evaluation of the effectiveness of design decisions. This algorithm allows farms to maximize their own resources, ensuring the reproduction of the natural resources of agroecosystems. A conceptual approach to the functioning of the toolkit for organizing the territory of agricultural enterprises on an agrolandscape basis, taking into account their resource potential, is proposed. This approach assumes an increase in the efficiency of agricultural production and makes it possible to ensure rational environmental management by optimizing the use of resources of an agricultural enterprise.

Ключові слова: сільське господарство, підприємство, територія, агроландшафт, організаційно-економічні інструменти, організація, природокористування.

Key words: agriculture, enterprise, territory, agrolandscape, organizational and economic instruments, organization, nature management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Упродовж останніх десятиріч стратегія отримання максимальної врожайності культур в умовах зростання техногенного навантаження

на землю спричинила деформацію структури земельних угідь і порушення базових елементів агроландшафтів, що в підсумку призвело до вагомої кризи відтворювального процесу в си-

стемі сільськогосподарського землекористування. Виснаження агроресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та екологічні наслідки від їх виробництв загрожують розбалансуванню системи природокористування і зрештою зниженням економічної ефективності господарювання. Таке становище зумовлює необхідність комплексного організаційно-економічного обґрунтування раціонального сільськогосподарського природокористування, що базується на агроландшафтному підході та забезпечує підвищення ефективності виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням оптимального поєднання економічних та екологічних чинників у процесі формування землекористувань значну увагу приділено в роботах Д.С. Добряка, Й.М. Дороша, О.І. Коваліва, А.Я. Сохнич, М.Г. Ступеня, А.М. Третяка, О.І. Шкуратова та інших дослідників. Безпосередньо ландшафтні аспекти впорядкування території сільськогосподарських підприємств, як організаційно-територіальної основи для раціонального використання земельних угідь, відображено в працях С.Ю. Булигіна, Л.А. Гунько, Г.І. Грещук, Г.Д. Гуцуляка, В.М. Кривова, М.М. Миргород, Н.Є. Стойко та ін.

Незважаючи на безсумнівні позитивні результати їх досліджень необхідно відзначити, що сучасний етап трансформації земельних відносин ставить нові завдання перед аграрною наукою. Зокрема, на сьогодні важливим питанням є обґрунтування підходів до застосування інструментів формування землекористувань на агроландшафтній основі, що змінює порядок планування, здійснення, економічного стимулювання, контролю виконання робіт щодо організації території сільськогосподарських підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Стан та негативні тенденції у сфері використання і охорони сільськогосподарських земель потребують негайної реалізації заходів з їх захисту, насамперед шляхом впорядкування сільськогосподарських угідь. Так, конкретні імперативи формування території господарств на агроландшафтній основі набувають винятково важливого значення, оскільки створення сприятливих еколого-економічних умов для збільшення виробництва продукції і збереження агроecosystem можливо тільки на таких засадах. Тому на сучасному етапі роз-

витку земельних відносин важливим завданням є обґрунтування організаційно-економічних засад організації території сільськогосподарських підприємств на агроландшафтній основі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

З метою вдосконалення системи сільськогосподарського природокористування необхідним є розробка нової концепції організації території з урахуванням як економічних, так і екологічних чинників аграрного виробництва. З огляду на ці принципові положення, на нашу думку, слід зацентувати увагу на екологічній складовій сучасного сільськогосподарського природокористування на агроландшафтній основі. Це дасть змогу закласти організаційно-територіальний фундамент для впровадження адаптивних і збалансованих систем землекористування.

Агроландшафтна організація території може забезпечити належні умови для ведення раціонального та ефективного сільськогосподарського землекористування. Крім того, цей підхід враховує природно-кліматичні характеристики території, що дає змогу передбачити та мінімізувати негативний вплив екологічних чинників і забезпечити оптимальні умови для поліпшення навколишнього природного середовища [1—5]. Загалом, агроландшафтна організація території — це багатокомпонентний динамічний комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення сільськогосподарської діяльності з урахуванням принципів адаптивного землеробства.

Так, удосконалення системи організації території в агроландшафтному аспекті на основі класичних принципів та узагальнення досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених [2; 4; 6; 7] дало змогу сформулювати концептуальні принципи та завдання агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств, якими, на нашу думку, слід керуватися. З-поміж них виокремимо такі:

— принцип науковості передбачає, що розроблення науково-методичних засад з організації території сільськогосподарських підприємств на агроландшафтній основі має ґрунтуватися на теоретико-прикладних дослідженнях взаємодії людини та довкілля; формування, поведінку, переміщення різних геосистем та їх природних елементів відповідно до законів землеробства і екології, а також з урахуванням агрономічних і землевпорядних норм раціонального землекористування;

— принцип розповсюдженості розкривається через заходи із агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств, які мають розповсюджуватися на всі землі сільськогосподарського призначення та всі підприємства аграрної сфери;

— принцип сумісності передбачає, що під час здійснення організації елементів території сільськогосподарських підприємств слід прагнути до екологічної рівноваги у створюваних антропогенних ландшафтах, які забезпечують життєві потреби суспільства з метою ефективного використання біоенергетичних ресурсів;

— принцип комплексності розкриває комплексний підхід до організації території сільськогосподарських підприємств та необхідність використання уніфікованих таксономічних одиниць;

— принцип профілактики передбачає, що організація території сільськогосподарських підприємств має носити превентивний характер на непорушених або відновлених землях;

— принцип адаптивності акцентує, що структура агроландшафту має визначатися із урахуванням закону відповідності фітоценозу своєму місцерозташуванню та сівозмінним масивам з різним складом культур (на кормових угіддях — за типом плодозміни);

— принцип природоохоронної спрямованості розкриває пріоритетність природних властивостей ландшафту перед організаційними та техніко-технологічними умовами, що надає змогу під час здійснення робіт із землеустрою не допустити необґрунтованого перерозподілу земель, а також територіальної організації сільськогосподарського виробництва, що завдаватиме шкоди довкіллю;

— принцип нормування передбачає доцільність визначення рівнів антропогенних впливів на сформовані агроєкосистеми для уникнення в них активізації незрівноважених та незворотних процесів, а також для підтримки сформованого агроландшафту в екологічно стійкому стані;

— принцип оптимізації структури земельних угідь проголошує, що під час організації та формування агроландшафтів має встановлюватися еколого-економічно обґрунтована структура угідь та співвідношення площ ріллі, кормових угідь, лісу, водних та інших об'єктів для кожного конкретного сільськогосподарського регіону, господарства та окремого його масиву за властивими їм місцевими природними умовами та біологічними особливостями вирощування культур;

— принцип ефективності окреслює реалізацію системи заходів, які забезпечать найефективніше соціо-еколого-економічне використання природно-ресурсного потенціалу території агроландшафту сільгосптоваровиробниками завдяки оптимальному співвідношенню угідь та структури посівних площ, науково обґрунтованих сівозмін, адаптивних технологій вирощування культур, наукової організації праці та інших чинників;

— принцип стійкості передбачає, що штучні агроєкологічні системи мають формуватися з урахуванням вимог просторового й видового різноманіття довкілля, що сприяє їх екологічній стійкості та динамічній рівновазі.

Зважаючи на викладені вище принципи, ключовими завданнями агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств є:

— розроблення пропозицій та перспектив організації використання й охорони земель, трудових і матеріально-технічних ресурсів, їх ощадливості та розширеного відтворення;

— формування та вдосконалення збалансованої системи землеводіння та землекористувань сільськогосподарських підприємств;

— комплексне виконання природоохоронних, соціальних та виробничих завдань у передпроектних і проектно-технічних розробках;

— створення організаційно-територіальних умов підприємств, які забезпечують збалансоване функціонування сільськогосподарських виробництв, впровадження прогресивних форм організації та оплати праці, вдосконалення складу і розміщення земельних угідь, сільськогосподарських культур, системи сівозмін, сінокосо— і пасовищезмін;

— розроблення системи заходів на рівні передпроектних та проектних розробок із землеустрою і використання альтернативного підходу для збереження й покращення якісних характеристик природних ландшафтів, відновлення і підвищення родючості ґрунту, рекультивації порушених земель внаслідок деградаційних та дефляційних процесів, опустелювання, підтоплення, а також запобігання іншим негативним явищам у землекористуванні;

— адаптація форм організації, шляхів використання земель до їх еколого-ландшафтного та агроєкологічного різноманіття, підвищення об'єктивності землеустрою, забезпечення стійкості й динамічності системи землекористувань та земельних відносин;

Таблиця 1. Алгоритм процесу організації території сільськогосподарських підприємств на агроландшафтній основі

Етап	Складові елементи	Основні умови
Оцінка ресурсного потенціалу	<ul style="list-style-type: none"> систематизація агроландшафтної інформації; комплексний аналіз території за матеріалами зонування і районування 	<ul style="list-style-type: none"> оцінка правового режиму і умов землекористування; агроекологічні умови і природно-ресурсний потенціал господарства; соціально-економічний стан господарства та ефективність діяльності; якісний стан та умови використання природних ресурсів
Планування проекту організації території	<ul style="list-style-type: none"> планування виробничої програми; зонування території 	<ul style="list-style-type: none"> складання виробничої програми використання ресурсів з урахуванням ресурсного потенціалу; еколого-господарське зонування, яке накладається на карту з розміщеними територіями обмежень і обтяжень у використанні земель
Складання проекту землеустрою	<ul style="list-style-type: none"> розміщення виробничих підрозділів; розміщення інфраструктурних об'єктів; організація та впорядкування угідь і сівозмін 	<ul style="list-style-type: none"> встановлення організаційно-виробничої структури господарства, складу, кількості і розмірів виробничих підрозділів; розміщення господарських центрів; розміщення земельних масивів виробничих підрозділів; розміщення внутрішньо-господарських магістральних доріг, інженерних споруд та об'єктів загально-господарського призначення; встановлення структури угідь, їх трансформація та поліпшення; організація та впорядкування системи сівозмін (встановлення типів, видів, кількості, розмірів і розміщення сівозмін, розміщення не сівозмінних ділянок) на основі матеріалів зонування; потреби польових культур щодо екологічних чинників зростання в агроландшафтах; відмінності природних умов агроландшафту і адаптивні сорти сільськогосподарських культур
Оцінка ефективності проектних рішень	<ul style="list-style-type: none"> розрахунок показників ефективності заходів у межах проекту організації території 	<ul style="list-style-type: none"> оцінка потенційних можливостей ефективності агроландшафтів з урахуванням екологічних умов та антропогенних можливостей території за основними індикаторами

Джерело: сформовано автором на основі [7—11].

— формування агроландшафтів, як цілісності природно-господарських елементів, із використанням в агроекосистемах базових чинників саморегуляції землекористувань і регіонів загалом;

— типізація земель та оптимізація структури угідь у процесі визначення їх складу і співвідношення на основі застосування належних оптимізаційних методів для ефективного використання природно-ресурсного потенціалу кожної конкретної земельної площі у цілісній системі функціонування агроландшафту й ощадливості з метою реалізації низки саморегулюючих і середовищеутворювальних заходів;

— формування екобезпечної та стійкої структури агроландшафтів, де створення екологічно стабілізуючих меж відбуватиметься з урахуванням екологічної ємності агроландшафту, що обґрунтовано системою екологічного нормування, у т.ч. і природоохоронного;

— обґрунтування методів ресурсозбереження та прибутковості господарювання в системі організації території сільськогосподарських

підприємств на агроландшафтній основі, а також удосконалення методики складання технічного, еколого-економічного та соціального обґрунтування дослідних проектів землеустрою.

Так, перехід до агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств, чільним завданням якої є стійке відтворення ресурсів та довкілля, обумовлено необхідністю підвищення економічної ефективності та екологічної безпеки використання земель із максимально можливим збереженням природних механізмів саморегулювання та самовідтворення агроландшафтів.

Однак лише після ретельної оцінки своїх можливостей і вибору спеціалізації, сільськогосподарське підприємство може бути готове до агроландшафтної організації території. Вважаємо за необхідне організувати територію сільськогосподарських підприємств на агроландшафтній основі здійснювати в кілька етапів (табл. 1): оцінка ресурсного потенціалу; планування проекту організації території; складання проекту землеустрою; оцінка ефективності проектних рішень.

Процес організації території сільськогосподарського підприємства на агроландшафтній основі доцільно починати з детальнішого проведення підготовчих робіт, а саме, аналізу його ресурсного потенціалу, в процесі якого здійснюється збір, узагальнення та систематизація матеріалів, а також розробка основних рекомендацій, що характеризують стан земельних ділянок, соціально-економічний стан господарства, ефективність діяльності, якісний стан та умови використання природних ресурсів.

Основною умовою цієї оцінки є комплексність, що передбачає детальний аналіз агроecологічних властивостей територій за допомогою спеціального районування та класифікації земель з урахуванням комплексу чинників. Агроландшафтне обґрунтування розширює склад заходів, передбачених землепорядним проектуванням, надає змогу визначати відповідні рішення різноспрямованих завдань зі стійкості організації території і динаміки форм управління і організації виробництва, виробничих відносин, ринкових умов господарювання.

Виняткове місце у структурі підготовчих робіт посідає комплексне польове (стаціонарне чи експедиційне) ландшафтно-ecологічне дослідження усієї площі сільськогосподарських підприємств для визначення допустимої експлуатації будь-якої земельної ділянки, зважаючи на нинішні агротехнологічні вимоги. Під час проведення підготовчих польових робіт слід зібрати повні дані, що надасть змогу встановити майбутню доцільність використання визначеної земельної ділянки у розрізі кожного виду угідь та окреслити це у планово картографічних матеріалах [8; 9].

Важливим етапом організації території на агроландшафтній основі є планування відповідного проекту. На цьому етапі визначаються: ймовірні варіанти внутрішньогосподарської спеціалізації, структура посівних площ та сільськогосподарських угідь, показники потенційної врожайності та продуктивності сільськогосподарських угідь; складаються раціони повноцінної годівлі тварин та рівні їх продуктивності; встановлюються обсяги виробництва і показники ефективності господарювання. Зважаючи на викладені побажання власників сільськогосподарських підприємств та наявні у господарюванні ресурси, здійснюється розробка перспективного бізнес-плану відповідного підприємства, де обирається тип господарства та визначається виробниче ресурсне забезпечення (земельні, фінансові, трудові тощо), потім формуються і затверджуються завдання

для здійснення проектування. І зрештою, розкривається організаційно-виробнича структура аграрного підприємства, внутрішньогосподарська спеціалізація, розміщуються центральні садиби, виробничі підрозділи та господарські центри [9].

Характерною рисою розміщення центральних садиб сільськогосподарських підприємств, їхніх виробничих та господарських підрозділів за умови використання методу оцінювання ресурсного потенціалу під час розроблення проектів землеустрою є дотримання еколого-економічних, соціальних та будівельно-планових норм.

Елементами організації території є організація угідь і сівозмін з урахуванням облаштування ecологічно однорідних ділянок. Залежно від типу організації території, упорядковуються сівозміни в частині розташування поля та відповідності необхідних культур, обираються робочі площі угідь, польових шляхів та польових станів, з урахуванням використання польового водопостачання, а також розміщення полезахисних лісових смуг, здійснюється проектування комплексу протиерозійних заходів, зокрема протиерозійне упорядкування території ріллі, кормових угідь (сінокосів і пасовищ), а також багаторічних насаджень тощо.

Визначальними особливостями агроландшафтною організації території сільськогосподарських підприємств є ув'язування розташування агроландшафтних виділів (масивів, контурів, ділянок) з одиницями ландшафтного мікрозонування (урочища, фації) у межах об'єктів організації території (земельних масивів виробничих підрозділів, сівозмін, пасовищезмін, сінокосів, полів, робочих ділянок тощо) та формування на цій основі способів використання і охорони земель. У цьому процесі важливе значення належить саме агроландшафтному і агроecологічному районуванню. Такий взаємозв'язок надає змогу польовим агроценозам відтворювати природні співтовариства, забезпечуючи їх стабільність.

Контурне проектування лінійних елементів організації території агроландшафту дає змогу об'єднати виділені агроландшафтні смуги в систему збалансованого землекористування. У підсумку, сформовані агротехнічно та агроecологічно стійкі організаційно-територіальні одиниці агроландшафту утворюють об'єкт землекористування. Окрім того, особливістю агроландшафтною організації території сільськогосподарських підприємств є їх превентивний характер на непорушених і відновлюваних земельних угіддях. На площах без меліоративно-

го забезпечення проводиться організація території із комплексом визначених заходів, що повною мірою усуває або, щонайменше, послаблює негативний вплив на ґрунтовий покрив та інші елементи агроландшафту [1; 10].

У процесі агроландшафтної організації на більш родючих і екологічно стійких до негативних наслідків господарської діяльності землях застосовують інтенсивні методи, а на землях, де існують ризики порушення екологічної стабільності (наприклад, ділянки з високим рівнем деградованості) планують поступове зниження рівня інтенсивності землекористування для утримання стійкості землеробства на певному рівні. Агроландшафтне обґрунтування організації угідь і сівозмін відбувається з урахуванням принципів агроекологічного розміщення однорідних робочих ділянок та формування полів згідно з показниками їх родючості. Так, кількість та обсяги робочих ділянок визначаються рівнем інтенсифікації рослинництва, величиною адаптивного потенціалу культур, технологій землекористування тощо. Залежно від характеристик території та господарської доцільності, межі робочих ділянок можуть змінюватись або лишатись постійними впродовж усього процесу землекористування.

Отже, організація території сільськогосподарських підприємств на основі використання агроландшафтного підходу має відтворювати практичну реалізацію проектних рішень із землеустрою сільськогосподарських підприємств (конкретних агроландшафтів), враховувати природоохоронні та екологічні вимоги, які слід декларувати в проектах внутрішньогосподарського землеустрою. Лише за цих умов територію можна буде розглядати як цілісну, взаємозалежну множину ландшафтних елементів, згрупованих між собою за певною (наприклад, ґрунтозахисною) властивістю.

Завершальним етапом процесу організації території є проведення землепорядної та екологічної експертизи проектів, які нададуть змогу оцінити ефективність проектних рішень щодо впровадження заходів організації території сільськогосподарського підприємства на агроландшафтній основі. Такий інструментарій дасть можливість після проектування визначити якість виконаної роботи і обрати оптимальний варіант організації території.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Агроландшафтна організація території сільськогосподарських підприємств, керуючись стратегічними напрямками реконструкції

землеволодінь та землекористувань, імплементації соціально-економічної сфери в природну систему саморегуляції, розв'язує водночас нагальне прикладне завдання розвитку і розміщення агровиробництва. До того ж безпосередньо впливає на врожайність сільськогосподарських культур та продуктивність угідь, заощадливість виробничих витрат, скорочення капіталовкладень, на здійснення землеустрою, збереження і підвищення ґрунтової родючості, а також сприяє зменшенню залежності розміру та якісних характеристик урожаю, затратності сільськогосподарського виробництва від природних чинників.

У перспективі з метою економічного обґрунтування проектів агроландшафтної організації території сільськогосподарських підприємств доцільно розробити систему показників, які розкривають відповідність способів використання земель їх якісному стану, що характеризують проектовану екологічну інфраструктуру. Склад економічних показників доцільно розширити за допомогою оцінки рівня використання земель різної якості.

Література.

1. Гуцуляк Г.Д., Гуцуляк Ю.Г. Концептуальні засади системної організації сільськогосподарських ландшафтів // Збалансоване природокористування. — 2018. — № 1. — С. 17—21.
2. Добряк Д.С., Шкуратов О.І. Формування і розвиток ринкових земельних відносин на теренах України // Збалансоване природокористування. — 2018. — № 1. — С. 6—17.
3. Грещук Г.І. Землепорядний механізм управління земельними ресурсами в сільському господарстві // Економічний дискурс. — 2017. — № 3. — С. 101—108.
4. Гераськин М.М. Сущность и современные задачи землеустройства на агроландшафтной основе // Землеустройство и земельный кадастр. — 2004. — № 1. — С. 70—76.
5. Primdahl J., Kristensen L., Busck A. The farmer and landscape management: different roles, different policy approaches // Geography Compass. — 2013. — Vol. 7 (4). — P. 300—314.
6. Carmona-Torres C., Parra-Lopez C., Groot J., Rossing W. Collective action for multi-scale environmental management: achieving landscape policy objectives through cooperation of local resource managers // Landscape and Urban Planning. — 2011. — Vol. 103 (1). — P. 24—33.
7. Гаращенко Т.В. Організаційно-економічне забезпечення агроландшафтної організації сільськогосподарського землекористування / АгроСвіт. — 2014. — № 23. — С. 39—42.

8. Дехканова Н.Н. Землеустройство сельскохозяйственных предприятий Кировской области на адаптивно-ландшафтной основе // Землеустройство, кадастр и мониторинг земель. — 2008. — № 11. — С. 60—63.

9. Краснянская Е.В. Влияние состава и соотношения угодий на экологическое состояние территории Воронежской области // Вестник Воронежского государственного аграрного университета. — 2011. — № 1 (28). — С. 196—199.

10. Недикова Е.В. Разработка методики формирования сельскохозяйственного природопользования в рамках становления крестьянских (фермерских) хозяйств на ландшафтно-экологической основе: монография. — Воронеж: ВГАУ, 2010. — 239 с.

11. Shkuratov O. Methodology for estimation of ecological safety in the agricultural of Ukraine // Scientific Papers: Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development. — 2018. — Vol. 18. — Issue 3. — P. 379—386.

References.

1. Hutsuliak, H.D. and Hutsuliak, Yu.H. (2018), "The conceptual foundations of a system organization agricultural landscapes", *Balanced Nature Using*, vol. 1, pp. 17—21.

2. Dobriak, D.S. and Shkuratov, O.I. (2018), "Formation and development of market land relations in the territory of Ukraine", *Balanced nature using*, vol. 1, pp. 6—17.

3. Hreshchuk, H.I. (2017), "Land management mechanism of land resources management in agriculture", *The economic discourse*, vol. 3, pp. 101—108.

4. Heras'kyn, M.M. (2004), "Essence and modern tasks of land management on the agro-landscape basis", *Land management and land cadastre*, vol. 1, pp. 70—76.

5. Primdahl, J. Kristensen, L. and Busck, A. (2013), "The farmer and landscape management: different roles, different policy approaches", *Geography Compass*, vol. 7 (4), pp. 300—314.

6. Carmona-Torres, C. Parra-Lopez, C. Groot, J. and Rossing, W. (2011), "Collective action for multi-scale environmental management: achieving landscape policy objectives through cooperation of local resource managers", *Landscape and Urban Planning*, vol. 103 (1), pp. 24—33.

7. Harashchenko, T.V. (2014), "Organizational and economic provision of the agricultural landscaping organization of agricultural land use", *Agrosvit*, vol. 23, pp. 39—42.

8. Dekhkanova, N.N. (2008), "Land management of agricultural enterprises of the Kirov region on an adaptive landscape basis", *Land management, cadastre and land monitoring*, vol. 11, pp. 60—63.

9. Krasnyanskaya, Ye.V. (2011), "The influence of the composition and proportion of land on the ecological state of the territory of the Voronezh region", *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta*, vol. 1 [28], pp. 196—199.

10. Nedikova, Ye.V. (2010), *Razrabotka metodiki formirovaniya selskokhozyaystvennogo prirodopolzovaniya v ramkakh stanovleniya krestyanskikh (fermerskikh) khozyaystv na landshaftno-ekologicheskoy osnove: monografiya* [Development of methods for the formation of agricultural environmental management in the framework of the formation of peasant (farmer) farms on a landscape-ecological basis: monograph], *Voronezhskiy gosudarstvennyy agrarnyy universitet*, Moscow, Russia.

11. Shkuratov, O. (2018), "Methodology for estimation of ecological safety in the agricultural of Ukraine", *Scientific Papers: Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, vol. 18, no. 3, pp. 379—386.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2018 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА